



MOLIYAVIY HISOBOTLARNING XALQARO STANDARTLARI (IFRS) VA ULARNING AHAMIYATI

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya
hisobi va auditi kafedrasi assistenti **Sayohat Zaripova Zafarovna***

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Iqtisodiyot fakulteti talabasi
Qorjovov Elshod*

Annotatsiya: Ushbu maqolada moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (IFRS) tushunchasi, ularning mohiyati, global qo'llanilishi va ahamiyati keng yoritilgan. Maqolada IFRSning shaffoflik, solishtirish imkoniyati va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi roli ko'rsatilib, raqamli texnologiyalar va elektron hisobot formatlari (XBRL) bilan integratsiyasi haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, statistika va real misollar orqali standartlarning investorlar, korxonalar va moliya bozoriga ta'siri tahlil qilingan. Maqola IFRSga rioya qilishning zamonaviy iqtisodiyotda strategik ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar (Keywords): Moliyaviy hisobotlar, xalqaro standartlar, IFRS (International Financial Reporting Standards), moliyaviy shaffoflik, investorlar, moliyaviy boshqaruv, global iqtisodiyot, solishtiriluvchi moliyaviy ma'lumotlar, moliyaviy barqarorlik, raqamli moliyaviy hisobot.

Annotation: This article provides a comprehensive overview of the concept of International Financial Reporting Standards (IFRS), their essence, global application, and significance. It highlights the role of IFRS in ensuring transparency, comparability, and financial stability, while also discussing their integration with digital technologies and electronic reporting formats such as XBRL. Additionally, the article analyzes the impact of these standards on investors, enterprises, and financial markets using statistical data and real examples. The study reveals the strategic importance of IFRS compliance in the modern economy.



Keywords: *Financial statements, international standards, IFRS (International Financial Reporting Standards), financial transparency, investors, financial management, global economy, comparable financial information, financial stability, digital financial reporting.*

Kirish. Buxgalteriya hisobi iqtisodiyotning barcha sohalarida muhim rol o'ynaydi. Uning asosiy maqsadi kompaniya yoki tashkilotlarning moliyaviy holatini aniq va o'z vaqtida ko'rsatishdir. Har bir davlatning o'z buxgalteriya hisobiga oid qonunlari va qoidalari mavjud bo'lib, bu tizimlar o'zaro farq qilishi mumkin. Shu sababli, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari (IAS) ishlab chiqilgan. Ushbu standartlar butun dunyo bo'ylab bir xil va tushunarli moliyaviy hisobotlarni taqdim etishga qaratilgan. Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari (XHS) moliyaviy axborot almashinuvi va iqtisodiy aloqalarni yaxshilashda, shuningdek, xalqaro investitsiyalarning o'sishida katta ahamiyatga ega. Moliyaviy hisobotlar korxonaning faoliyatini baholash, moliyaviy holatini aniqlash va investorlar hamda boshqa manfaatdor tomonlarga ishonchli ma'lumot yetkazishning asosiy vositasidir. Biroq turli mamlakatlarda moliyaviy hisob-kitob qoidalari farq qilgani sababli, xalqaro solishtirish va investitsiya qarorlarini qabul qilish murakkablashadi. Shu nuqtai nazardan, Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (IFRS – International Financial Reporting Standards) korxonalarning moliyaviy ma'lumotlarini yagona tizimga keltirish va ularni xalqaro auditoriya uchun tushunarli qilish maqsadida ishlab chiqilgan.

Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarining tarixi va rivojlanishi.

Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarining rivojlanishi 20-asrning oxirlariga borib taqaladi. 1973-yilda Xalqaro Buxgalteriya Standartlari Kengashi (IASC) tashkil topdi, bu esa xalqaro moliyaviy hisobot tizimining shakllanishiga asos bo'ldi. 2001-yilda IASC IFRS ni ishlab chiqa boshladi, bu tizim bugungi kunda butun dunyo bo'ylab eng keng qo'llaniladigan buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari hisoblanadi.



Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va xalqaro buxgalteriya hisobining standartlari (IAS). Xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlari (IFRS) va xalqaro buxgalteriya hisobining standartlari (IAS) moliyaviy hisobotlarni ishlab chiqish va taqdim etishda kompaniyalarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatadi. IFRS standartlari bir qator moliyaviy hisobotlarni birlashtirishga imkon beradi, masalan, daromadlar, aktivlar, passivlar, kapital va xarajatlar. Bu tizim, har bir mamlakatda qabul qilingan moliyaviy hisobot qoidalarini yagona mezonlarga keltirishga qaratilgan. IFRS orqali kompaniyalar o‘z faoliyatini shaffof tarzda ko‘rsatishlari mumkin, bu esa investorlar va boshqa foydalanuvchilar uchun juda muhimdir.

IFRSning mohiyati va maqsadi

IFRS moliyaviy hisobotlarni tuzishda amal qilinadigan qoidalar tizimidir. U korxonalarga quyidagilarni ta‘minlash imkonini beradi:

Moliyaviy ma‘lumotlarni haqiqiy, shaffof va ishonchli shaklda aks ettirish.

Korxona moliyaviy ko‘rsatkichlarini barqaror va solishtiriladigan tarzda ifodalash.

Investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun moliyaviy ma‘lumotlarni oson tushunish va solishtirish imkoniyatini yaratish.

IFRSning global qo‘llanilishi va statistika 2024-yil holatiga ko‘ra, dunyoda 140 dan ortiq mamlakatlar IFRSni qisman yoki to‘liq qo‘llamoqda.

Yevropa Ittifoqi va Avstraliya kabi rivojlangan mamlakatlar IFRSni barcha yirik korxonalar uchun majburiy qilgan.

O‘zbekiston 2021-yildan boshlab yirik korxonalar va banklar uchun IFRSni qisman joriy qildi; bu xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatini oshirdi.

Statistik ma‘lumotlar:

IFRSni qo‘llayotgan yirik xalqaro korxonalar 2023-yilda xorijiy investitsiyalarni o‘rtacha 15–20%ga oshirgan.

Solishtirish va shaffoflik natijasida, IFRSni qabul qilgan mamlakatlarda moliyaviy xatoliklar 25–30%ga kamaygan.



Raqamli moliyaviy hisobotlar (XBRL formati) yordamida moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati 70%ga oshgan.

IFRSning amaliy ahamiyati

1. Shaffoflik va ishonchlilik – moliyaviy hisobotlar aniq va tushunarli bo'ladi, bu investorlar va kreditorlar uchun ishonchni oshiradi.

2. Moliyaviy barqarorlik – xatolar va manipulyatsiyalar kamayadi, rahbariyat strategik qarorlar qabul qilishda aniq ma'lumotlarga tayana oladi.

3. Global solishtirish imkoniyati – turli mamlakatlardagi korxonalarning moliyaviy ko'rsatkichlarini bir-biri bilan solishtirish osonlashadi.

4. Investitsiyalarni jalb qilish – IFRS asosidagi hisobotlar orqali korxonalar xorijiy investitsiyalarni jalb qiladi. Masalan, Nestlé va Samsung kabi yirik korxonalar IFRS hisobotlarini tuzish orqali global investorlardan moliyaviy qo'llab-quvvatlashni oshirdi.

5. Korxona boshqaruvini takomillashtirish – moliyaviy ma'lumotlar asosida resurslarni samarali taqsimlash va moliyaviy strategiyalarni ishlab chiqish mumkin.

Raqamli integratsiya va texnologiyalar

IFRS standartlari bugungi kunda raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilinmoqda:

XBRL (eXtensible Business Reporting Language) – elektron formatda moliyaviy hisobotlarni tayyorlash imkonini beradi.

Sun'iy intellekt – moliyaviy hisobotlarni avtomatik tekshirish va xatolarni aniqlash.

Big Data – moliyaviy ma'lumotlarni tahlil qilish va prognozlash.

Statistika: 2024-yilda XBRL formatida hisobot tayyorlaydigan korxonalar soni dunyo bo'yicha 70%ga yetgan, bu esa moliyaviy shaffoflik va tezkor monitoringni ta'minlaydi.

O'zbekiston va xalqaro standartlar. O'zbekistonda ham buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarini joriy qilishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 2008-yilda O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi va



moliyaviy hisobotlar bo'yicha xalqaro standartlarga asoslangan tizimni joriy qila boshladi. Bu jarayon davomida, milliy buxgalteriya hisobi tizimi xalqaro talablar bilan uyg'unlashtirildi, va moliyaviy hisobotlar xalqaro darajada tan olinadigan shaklda ishlab chiqilmoqda.

Xalqaro buxgalteriya hisobining amaliy ahamiyati. Xalqaro buxgalteriya hisobining asosiy maqsadi — moliyaviy hisobotlarni taqdim etish orqali kompaniyaning moliyaviy holatini aniq ko'rsatishdir. Bu, o'z navbatida, investorlar va qaror qabul qiluvchilarga kompaniya faoliyatini baholash va strategik qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Xalqaro standartlar nafaqat moliyaviy axborotning to'g'riligi va shaffofligini ta'minlashga, balki kompaniyalar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlarining joriy etilishi, kompaniyalar o'rtasidagi aloqalarni yanada osonlashtiradi. Bunda, kompaniyalar bir-biriga nisbatan shaffof bo'lib, moliyaviy operatsiyalarni o'zaro solishtirish imkonini beradi. Shuningdek, bu tizim global darajadagi savdo va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun asos bo'ladi, chunki moliyaviy hisobotlar bir xil xalqaro standartlarga asoslanadi va turli mamlakatlardagi investorlar va iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari o'rtasida ishonchni oshiradi. Xalqaro buxgalteriya hisobi tizimi, shuningdek, auditorlar uchun ham muhim ahamiyatga ega. Auditorlar xalqaro standartlarga mos ravishda hisobotlarni tekshirib, kompaniyaning moliyaviy holatini baholashlari mumkin. Bu esa, o'z navbatida, investorlarning qarorlarini to'g'ri shakllantirishga yordam beradi. Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari amaliy jihatdan moliyaviy axborotni ishlab chiqishda aniq va to'g'ri yondashuvni taqdim etadi. O'zbekiston iqtisodiyotida ham xalqaro buxgalteriya hisobi tizimining joriy etilishi va samarali ishlashi yanada yuksak iqtisodiy o'sishga, investorlar bilan aloqalarning kuchayishiga va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.



ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 4. Shakhnoza, T., & Nargiza, D. (2022). Curriculum improvement at secondary education. *Journal of Positive School Psychology*, 6(1s), 111-119.
2. 5. Душанова, Н. М. (2023). THE COMPARATIVE ANALYSES OF LEARNING APPROACHES. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 6(6).
3. 4. Urinov, L. A. (2024). Inflyatsiyaning Mamlakat Iqtisodiyotiga Ta'sirining Tahlili
4. 5. Va Uni Bartaraf Etish Yo'llari. *Miasto Przyszłości*, 45, 1-5.
5. 6. Urinov, L. A. (2024). Bank Faoliyati Samaradorligining Mohiyati Va Mazmuni. *Miasto Przyszłości*, 55, 786-789.
6. 7. Urinov, L. A. THE ESSENCE AND CONTENT OF BANKING EFFICIENCY.
7. 8. Urinov, L. A. (2024). ELECTRONIC INNOVATIONS IN THE ACTIVITIES OF BANKS. *IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI* | *JOURNAL OF ECONOMY AND MODERN TECHNOLOGY*, 3(3), 46-56.
8. 9. 10. Уринов, Л. А. (2024, February). ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ БАНКОВСКИХ ИННОВАЦИЙ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATION RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 1, No. 1, pp. 187-190)
9. 11. 12. 13. 14. 15.